

## Fængselspraksis.

### Om tiltaleformen til fanger.

Det vilde være interessant at erfare, hvorledes man i denne henseende stiller sig i de andre nordiske riger.

I Danmark er praxis den, at alle fællesfanger og de fleste cellefanger tiltales med »Du«, medens der dog gøres en undtagelse for sådanne cellefangers vedkommende, der før deres indsættelse i strafanstalten have indtaget et højere stade. I love og reglementer lades spørgsmålet ubesvaret.

Det er givet, at alle fællesfanger må tiltales på samme måde, medens der kan siges en del til fordel for i selve straffuldbyrdelsens interesse at tiltale visse cellefanger med »De«, selv om man siger »Du« til de fleste; de samme hensyn må jo imidlertid føre til at hævde en lignende adskillelse mellem fællesfangerne som det principielt rigtige, selv om »Du« er regelen. Burde man derfor ikke hellere tiltale alle fanger uden undtagelse med »De«?

Man kan ikke betragte en sådan fordring som en sentimental hævvelse af menneskerettigheder eller deslige. Udgangspunktet er jo nemlig ikke, at man siger »Du« for at lade fangen føle sig ligesom nedsat i de meniges 2 klasse; thi i så fald måtte man ubetinget sige »Du« til alle. Nej, udgangspunktet er det rent historiske, at man i ældre tid

i langt større omfang end nu sagde »Du« til alle, til hvem man stod i overordningsforhold. Dette er imidlertid langt fra tilfældet nu. Ingen husbond i byerne siger »Du« til sine tjenestepiger, ingen håndværksmester til sine svende, ingen købmænd til sine kommissær osv; kun til tyendeklassen på landet bruges denne form, men der har det overhovedet ikke den betydning, da tyendet i almindelighed også siger »Du« til sin husbond.

»Du« klinger derfor i de flestes øren ganske anderledes nu end tidligere, nærmest lidt af foragt, slet ikke af patriarkalsk fortrolighed og har måske for mangen fange indeholdt en daglig ydmygelse, vel skikket til at avle bitterhed og rejse en skranke mellem hans foresatte og ham.

For at sige »De« til alle fanger taler også den omstændighed, at det selv i celle kun er de højere funktionærer, som besidde forudsætningerne til nogenlunde at gøre adskillelsen, så at fangen af de underordnede tiltales med »Du«, hvoraf han naturligvis må slutte, at regelen er »Du«, men at hans sociale prestige altså dog har bevaret sig selv i fængslet, om end den kun rettelig vurderes af dem, der ere »dannede« nok til overhovedet at forstå sig på sligt.

Og hvor er endelig grænsen mellem »Du«- og »De«-fanger? Kræves der nogen akademisk grad, for at blive tiltalt med »De«, eller er præliminærexamen tilstrækkelig? Hvad mener man om en handelsbetjent, en underofficer, en skolelærer, en jordemoder, en syerske, en husbestyrerinde eller en bondefødt rigsdagsmand? »En skønssag«, vil man svare; ja vel, men skønnet beror på: hvad sagde vedkommendes overordnede til ham i friheden? og svaret vil i vore dage blive »De« undtagen som sagt for tyendeklassen på landet, der — daglejere iberegnet — i de danske strafanstalter i årene 1861—85 næppe har udgjort mere end ca. 28 pct af alle fangerne\*), for hvis skyld den gamle regel dog næppe burde bibeholdes.

\*) Ved denne angivelse er gået ud fra, at forholdet mellem forbryderske tyender fra by og land er som forholdet i det hele taget mellem forbrydere fra by og land, idet den foreliggende statistik

At overgangen vilde blive vanskelig er en anden sag, mange vanskeligere overgange ere gjorte, og denne har jo dog kunnet lade sig gøre i militæretaten.

Resultatet bliver altså: principaliter »De« til alle (måske »Du« ved nedsættelse i klasse etc.), subsidiært »Du« til alle.

Stener Grundtvig.

Heller ikke i Norge er hverken ved lov eller reglement truffet nogen bestemmelse om, hvorvidt fangerne skulle tiltales med »Du« eller »De«. Imidlertid har det indtil for ikke mange år tilbage været en i al fald for strafanstaltens vedkommende hævdet skik, at alle fanger tiltales med »Du«. I strafanstalten for kvinder siger endnu såvel direktøren som de øvrige funktionærer »Du« til alle fanger, for såvidt de ikke undertiden ved at tiltale fangen ved navn søger at undgå tiltaleordet »Du«. En undtagelse skal dog lægen gøre, idet han, så vidt vides, siger »De« til alle fanger. I Akershus strafanstalt siger direktøren »Du« til hvilken som helst fange, når denne tiltales i andre fangers påhør; undtagelsesvis siger dog direktøren »De« i samtale med enkelt fange, for såvidt denne er en nogenlunde dannet mand. Præsten siger, såvidt vides, som regel »De«, og lægen altid »De«. De øvrige funktionærer sige som regel »Du«. Hvorledes det er med tiltaleformen til fanger i vort lands øvrige strafanstalter, nemlig Throndbjoms strafanstalt og bodsfængslet i Kristiania, samt hvorledes specielt jeg i denne henseende stiller mig, vil fremgå af følgende:

Lige siden jeg for mere end 30 år tilbage som praktiserende læge begyndte at komme i jævnlig berøring med folk i ringere kår, arbejdere, husmænd, matroser, fiskere

ikke sonderer mellem tyende fra landet og byerne men kun meddel, at der har været 52,18 pct. forbrydere fra landet, og at tyende og daglejere i det hele have udgjort 56,80 pct.

osv., har jeg brugt at tiltale dem alle med »De«, for ikke ved tiltalen »Du« muligen at fornærme nogen af dem. Til såvel andres som til mine egne tjenestepiger, syersker, arbejdersker osv. har jeg også altid sagt »De«. Da jeg i 1887 begyndte min fængselsvirksomhed som direktør ved Throndhjems strafanstalt, var det mig derfor stødende at høre, at alle fanger uden undtagelse, også de, der havde været i en noget bedre social stilling, tiltaltes med »Du« af alle funktionærer, selv af hvilken som helst af betjentene eller opsynsmændene. Jeg gjorde strax funktionærerne opmærksomme på min synsmåde i denne henseende og meddelte dem, at der fra min side så langt fra skulde være noget pålæg om at sige »Du« til fangerne, at jeg tværtimod ønskede, at de sagde »De« i den udstrækning, som de selv måtte finde rimelig. Selv sagde jeg »De« til alle fanger undtagen til de enkelte, der vare under 18 år; til dem sagde jeg »Du«. Nogen ulempe af, at der sagdes »De« til fangerne, har jeg ikke hørt tale om og heller ikke selv mærket. Rigtignok hændte det mig gentagne gange, at i samtale med en fange denne sagde »Du« til mig, medens jeg sagde »De« til ham. Så pudsigt dette end kunde høres, generede det mig ikke, da jeg vidste, at der i tiltalen »Du« ikke forelå nogen som helst uhøflighed. Jeg fandt det tværtimod heldigt også lige overfor sådanne fanger at benytte tiltalen »De« for at strafanstalten, foruden i så mange andre henseender at være en skole for dem og hjælpe på deres opdragelse, også i dette stykke kunde lære dem folkeskik. At funktionærerne i sin optræden lige overfor fangerne ere venlige og undgår at støde dem bidrager efter min mening til at humanisere fangerne, uden at der derfor i mindste måde behøver at slås af på fordringerne til fangerne i opfyldelsen af deres pligter. Jeg har nu nylig tiltrådt bestyrelsen af bodsfængslet i Kristiania, Norges eneste cellefængsel for fanger dømte til strafarbejde. Også her var det for en del år tilbage skik at sige »Du« til alle fanger, men i de senere år har undtagelsesvis været anvendt

»De«. Jeg har også her gjort funktionærerne opmærksomme på, at jeg siger »De« til alle fanger over 18 år, og på ønskeligheden af, at man ved tiltaleformen undgår at støde fangen. Da man hos betjentene eller opsynsmændene ikke vel kan vente det rette skøn på, i hvilke tilfælde »De« og i hvilke »Du« bør bruges, har jeg ladet dem anmode om så vidt mulig at sige »De« til alle fanger. For de øvrige funktionærers vedkommende, tror jeg, det endnu bør bero på deres skøn, hvorvidt de i det enkelte tilfælde skal tiltale fangen med »De« eller »Du«.

I vort lands distriktsfængsler, der alle ere cellefængsler, tiltale funktionærerne, såvidt jeg kender til det, fangerne med »Du« eller »De« eftersom de finder det passende.

Kristiania, Februar 1893.

A. Daae.

Rörande tilltalsordet till fångar finnes vid de svenska fångelserne hvarken föreskrifter eller någon stadgad praxis. Dock torde det allmänna förhållandet vara, att fångar, som ute i det fria samhället intagit en högre social ställning, tilltalas med sitt tillnamn, medan de, som före fångenskapen tillhört de lägre samfundslagren, om de äro äldre, tilltalas med tillnamnet, och, om de äro yngre, med »Du«. Det påstås att en högt stående tjänsteman inom fångvården uttalat den önskan, att fångarne måtte tilltalas med »Ni«. Men då detta pronomen i det allmänna umgängeslivet högst sällan användes som tilltalsord och för öfrigt såsom ordet »du« tillhör numerus singularis, på grund hvoraf den tilltalade i verkligheten anser det för ungefär lika hedrande, om man tilltalar honom med »Du« eller »Ni«; så är det sannolikt, att om nämnde uttalade önskan någonsin skall blifva mera allmänt efterkomman, det åtminstone dröjer länge, innan sådant sker.

Så fördelaktigt det än kunde vara, att uti frågavarande afseende så väl som vid behandlingen af fångar i öfrigt lik-

formighet blifve gällande, synes mig likväl hittils i allmänhet följda praxis öfver hufvud tagit vara den lämpligaste. Ty tilltalsordet till fången bör ju vara sådant, att det för honom hvarken kännes kränkande eller smickrande. Men det ena eller andra skulle tvifvelsutan blifva följden, ifall under härvarande förhållanden den unge tilltalades på samma sätt som den gamle eller den tillförene högt uppsatte samfundsmedlemmen på samma sätt som den, hvilken tillhört samhällets afskum.

— r —

---

Den gang, da Vridsløselille cellefængsel toges i brug december 1859, blev spørgsmålet fremsat blandt fængslets funktionærer, om tiltalen til fangerne skulde være »Du« eller »De«. Spørgsmålet lå så nært. Cellesystemet med sin individualiserende og rationelle fangebehandling, sin opdragende påvirkning på den enkelte, sin bestræbelse for at højne det moralske standpunkt hos fangen tilligemed selvagtelsen skulde bringes til anvendelse i stor udstrækning. Spørgsmålet om tiltalen måtte således også komme frem. Dertil kom tidsånden, som jo alt den gang gjorde sig gældende i en anden tiltaleform til tyender og andre lige stillede end det tidligere almindeligt anvendte »Du«.

Desuden gjorde cellesystemet det lettere, i hvert tilfælde delvis, at benytte tiltalen »De«, medens fællesskab i straf-fuldbyrdelsen nødvendigvis må fordre en fælles tiltaleform ligeoverfor fangerne. Direktør Bruun, som den gang var cellefængslets leder, gjorde gældende, at »Du« betegnede et fortroligere forhold mellem funktionær og fange, en forståelse hos den sidste af hans foresattes deltagelse for hans mislige stilling, kortsagt bragte funktionær og fange nærmere sammen. At Bruun var uddannet som fængselsmand i anstalter, der for største delen rummede jyske fanger,

hos hvem tiltalen »Du« endnu måtte have den betydning, som han hævdede, bidrog vistnok til hans erfaringsmæssige opfattelse. Den almindelige tiltale til fangerne blev således også i Vridsløselille strafanstalt »Du«. At der ligeoverfor fanger, der hørte til den bedre stillede klasse i samfundet, sagdes »De« af forskellige funktionærer følger af sig selv. Af opsynsbetjentene var derimod ganske sikkert »Du« gennemgående tiltalen til alle fanger.

Jeg gjorde ovenfor opmærksom på, at i fællesanstalter lader en forskellig tiltale sig ikke godt anvende. Iøvrigt findes i de fleste lande næppe nogen regel for tiltalen til fangerne. Jeg er bleven gjort opmærksom på, at i Baden er tiltalen til unge fanger »Du«, iøvrigt ellers »Sie«, men dog siges »Ihr« til alle, som i det fri liv ere vant til denne tiltale. Ved denne undtagelse bliver den opstillede regel egenlig hævet, idet det i mange tilfælde bliver et skøn hos den enkelte funktionær, der afgør valget. Vælger man »Du« som den almindelige tiltale, bliver det undtagelsesvis at sige »De« imidlertid ikke så stødende for de andre fanger, der tiltales med »Du«, medens omvendt når den almindelige tiltale er »De« tiltalen med »Du« ganske sikkert må føles som i ikke ringe grad nedsættende.

For mig er der et moment, som blandt andre kunde foranledige til at ønske tiltalen »De« som den almindelige, når der ikke er tale om børn. I en strafanstalt, som også i andre lignende institutioner, er det af vigtighed for ånden i institutionen, at der fra oven og ned til de laveste funktionærer går en høflig og human tone ligeoverfor de individer, den har med at gøre. Derved afdæmpes den råhed og brutalitet, som menneskenaturen i almindelighed har noget af i sig. Der er ingen tvivl om, at tiltalen »De« er et moment af betydning i så henseende, og ikke mindst for opsynet.

Tiltalen »Du« hører sikkert ikke længere tidsånden til; den er kun en levning fra den tid, da særligt enhver, der havde med personer at gøre, som havde forset sig imod

loven eller været mistænkte derfor, betragtede sig pligt-skyldigst som repræsentant for dyd og moral og i kraft deraf skulde vise den pågældende sin foragt for hans lave standpunkt ved at behandle vedkommende råt og brutalt, først og fremmest ved at sige »Du« til ham. Denne opfattelse gik fra dommeren helt ned til den laveste politi-betjent, fra fængselsdirektøren ned til den tarveligste op-synsmand, og den er ganske vist i mange tilfælde endnu ikke aflagt. Så vidt mig bekendt indeholder det ellers i mange retninger omhyggeligt udarbejdede arrestreglement af 7 maj 1846 intet om tiltalen til arrestanter. Særligt ligeoverfor sådanne vilde det ganske vist være ønskeligt, om en bestemt tiltale fastsattes, og den måtte selvfølgelig være »De«.

Fr. Stuckenberg.

---

### Blätter für Gefängnisskunde.

---

Redaktionen af dette Tidsskrift er efter Geheimeråd Ekerts død overtaget af Dr. O. Wirth, direktør for straf-fængslerne ved Berlin, i Plötzensee og Rummelsburg, og formand for udvalget for foreningen for tyske strafanstalts-embedsmænd.

Alle sendinger og skrivelser, som ere bestemte for redaktionen af foreningens tidsskrift, adresseres:

An

Geh. Justizrath Dr. Wirth.

in Plötzensee b. Berlin. NW.

---